

dr Cezary Jastrzębski
(Akademia Świętokrzyska w Kielcach)

RUCH TURYSTYCZNY W PLACÓWKACH KULTURY WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO

1. Wstęp

Województwo świętokrzyskie charakteryzuje się wyjątkowo dużą liczbą obiektów o znaczącej wartości kulturowej oraz przedsięwzięciami, które mają na celu upowszechnianie kultury, rozumianej ogólnie jako całokształt dorobku ludzkości. Jest także regionem nastawionym na rozwój turystyki i przyciągającym wielu podróżników, co znajduje odzwierciedlenie w ruchu turystycznym, traktowanym jako całokształt dobrowolnego przemieszczania się ludzi.

Wzajemne powiązania kultury i turystyki od dawna są powszechnie zauważalne: ta pierwsza pobudza do podejmowania działalności turystycznej, natomiast turystyka przyczynia się do popularyzacji dóbr kultury (Łobożewicz, Bieńczyk 2001). Szerzej rzecz ujmując, wymienia się następujące rodzaje takich związków – turystyka jest funkcją kultury, elementem kultury, przekazem kultury, spotkaniem kultur i czynnikiem przemian kulturowych (Przeclawski 1994). Podróżujący spotyka się zatem z kulturą zarówno w sensie zaspokojenia potrzeb intelektualnych oraz estetycznych, jak i w sferze rekreacji poprzez uczestnictwo w imprezach różnego rodzaju.

Z tego właśnie punktu widzenia poddano analizie ruch turystyczny w placówkach kultury województwa świętokrzyskiego. W regionie prowadzono dotąd jedynie sygnałne badania uczestnictwa w turystyce¹.

---

¹ Przede wszystkim w ramach działalności Instytutu Turystyki oraz na potrzeby stałych badań Głównego Urzędu Statystycznego (zob. np. *Turystyka i wypoczynek...* 2005). Ruch turystyczny ankietowali także mgr Mieczysław Kozłowski i dr Ignacy Janowski z Instytutu Geografii Akademii Świętokrzyskiej w Kielcach (zob. np. Kozłowski 2000, Janowski 2002). Nie opublikowano jednak na razie całości wyników. Na potrzeby

W odniesieniu do placówek kultury (ale w ramach największych atrakcji turystycznych) bardziej kompleksową próbę podjęto dopiero w 2005 r. w Urzędzie Marszałkowskim w Kielcach². Skupiono się przede wszystkim na danych dotyczących frekwencji, co, niestety, uniemożliwia wyciągnięcie szerszych wniosków, stanowi jednak podstawę do ukazania rozmaitych powiązań między turystyką a kulturą w regionie świętokrzyskim.

2. Placówki kultury w województwie świętokrzyskim

Do placówek kultury działających w województwie świętokrzyskim należą 63 muzea i wystawy muzealne, 3 teatry, filharmonia, 22 galerie i biura wystaw artystycznych, liczne instytucje upowszechniania kultury oraz 13 stałych kin.

Niektóre ekspozycje muzealne zaliczane są do unikatowych w skali kraju, a nawet świata. Usytuowane w centrum Kielc Muzeum Narodowe znajduje się w dawnym pałacu biskupów krakowskich, który został wzniesiony w połowie XVII w. Rezydencja jest wspaniałym dziełem architektury i sztuki epoki Wazów, uznawanym za zabytek najwyższej klasy. Ekspozowane są tu oryginalne wnętrza z zachowanymi polichromiami stropów i ścian. Zachwycają zwłaszcza Sala Portretowa z wizerunkami biskupów i oryginalne plafony oraz bogate zbiory malarstwa polskiego XIX i XX w.

W dużej mierze pierwotny wygląd zachowało przedwojenne Sanktuarium Marszałka Józefa Piłsudskiego. W oddziałach tej placówki, czyli w Muzeum Lat Szkolnych Stefana Żeromskiego w Kielcach oraz Muzeum Henryka Sienkiewicza w Oblęgorku, ekspozowane są pamiątki związane z życiem i twórczością pisarzy. Muzeum Zabawek i Zabawy w Kielcach zgromadziło ponad 6 tys. eksponatów z całego świata. Można tu zobaczyć m.in. woskową lalkę z przełomu XVIII i XIX w., mebelki niemieckie z XIX w., pokój dla lalek z przełomu XIX i XX w., ozdoby choinkowe z początku XX w., kolekcję zabawek z gliny, kolekcje lalek. Muzeum podejmuje wiele różnorodnych działań związanych z zabawkarstwem.

---

publicystyki prasowej przez kilka lat na łamach ukazującego się w Kielcach dziennika „Słowo Ludu” ranking najchętniej odwiedzanych miejsc w województwie prowadził red. Krzysztof Krogulec.

² Dziękuję Jackowi Kowalczykowi, dyrektorowi Departamentu Edukacji, Kultury, Sportu i Turystyki Urzędu Marszałkowskiego w Kielcach oraz Sylwii Skutej i Małgorzacie Fornalczyk, pracownicom Oddziału Kultury Fizycznej i Turystyki tego departamentu, za udostępnienie pełnej dokumentacji i poświęcony czas.

Prawdziwym rarytasem Muzeum im. Przypkowskich w Jędrzejowie jest kolekcja 550 zegarów słonecznych i przyrządów gnomonicznych. To zbiór jedyny w Polsce i uznawany za trzeci w świecie po Oxfordzie i Chicago. Kolekcję uzupełnia jeden z najbogatszych na świecie księgozbiorów gnomoniki.

Muzeum Rezerwat Archeologiczno-Przyrodniczy w Krzemionkach nawiązuje do czasów, gdy w latach 3500–1200 p.n.e. działała tu największa i najlepiej zachowana w Europie kopalnia krzemienia. Od pięknego rysunku w kolorach białym i szarym, surowiec ten nosi nazwę krzemienia pasiastego. W 1994 r. kopalnię uznano za jeden z 15 pomników polskiej historii. Z 5 tys. szybów wydobyto tu ponad 24 mln sztuk półwytworów służących do wyrobu głównie siekier i dłut. Charakterystyczne, niepowtarzalne narzędzia z krzemienia pasiastego odnaleziono na terenie dzisiejszych Niemiec, Litwy, Ukrainy i Moraw. Z pracą i życiem dawnych górników zaznajamiają tematyczne wystawy muzealne, rekonstrukcja neolitycznej wioski oraz największa atrakcja – podziemna trasa turystyczna.

Muzeum im. Orła Białego w Skarżysku-Kamiennej posiada jedną z najcenniejszych kolekcji sprzętu wojskowego, na którą składają się m.in. militaria z lat II wojny światowej (w tym oryginalny pistolet maszynowy produkowany w warunkach konspiracyjnych na wzór angielskiego „stena”, „katusze” oraz unikatowe egzemplarze niemieckichczołgów i pojazdów pancernych), a także elementy powojennego wyposażenia polskiego wojska, m.in. kuter torpedowy, samoloty, śmigłowce, artyleria.

Na miejscu dawnej walcowni i pudlingarni w Sielpi Wielkiej powstało Muzeum Staropolskiego Zagłębia Przemysłowego, powołane w 1934 r. jako pierwsze w Polsce muzeum techniki. Zgromadzono tu unikatowe maszyny i urządzenia (m.in. ok. 30 maszyn z połowy XVIII i początku XIX w. – tokarki, strugarki, wiertarki promieniowe, prasy oraz liczące 150 lat angielskie obrabiarki), a także zabytkowe odlewy żeliwne. Niezapomniane wrażenie robi największe w Europie napędzane wodą koło o średnicy 8,5 m, od którego odchodzi podziemny kanał. Inne znane placówki nawiązujące do dawnego przemysłu to m.in. Muzeum Starożytnego Hutnictwa Świętokrzyskiego im. M. Radwana w Nowej Słupi oraz Muzeum Przyrody i Techniki Ekomuzeum im. J. Pazdura w Starachowicach, posiadające ponadto unikatową ekspozycję paleontologiczną i związaną z samochodami ciężarowymi „star”.

Muzeum Diecezjalne Sztuki Kościelnej w Sandomierzu zlokalizowane jest w gotyckim domu ufundowanym przez Jana Długosza. Wśród 3500 eksponatów znajdują się unikatowe dzieła malarstwa, rzeźby, tkanin

i wyposażenia kościelnego. Wśród nich m.in. obraz „Matka Boska z Dzieciątkiem i Świętą Katarzyną” autorstwa Łukasza Cranacha Starszego, gotycki obraz „Trzy Święte” przedstawiający Martę, Agnieszkę i Klarę, romańska rzeźba Matki Bożej Tronującej z kościoła w Goźlicach, zbiór szat liturgicznych z XV–XVIII w., miniaturowe organy z XVII w., rękawiczki św. Jadwigi, unikatowa biblioteka ksiąg drzewnych ze szczegółowymi informacjami o poszczególnych gatunkach. Muzeum Diecezjalne otwarto ostatnio także w Kielcach, a spośród placówek prowadzonych przez duchowieństwo na szczególną uwagę zasługują: ekspozycja zbiorów patriotycznych w klasztorze Cystersów w Wąchocku oraz zbiory misyjne Ojców Oblatów na Świętym Krzyżu i Sercanów w Stopnicy.

W Muzeum Wsi Kieleckiej – Parku Etnograficznym w Tokarni znajduje się ponad 30 z zaplanowanych 80 obiektów, będących przykładami dawnego budownictwa wiejskiego i małomiasteczkowego z terenu województwa świętokrzyskiego. Oryginalne domostwa i przedmioty codziennego użytku zaaranżowane są w warunkach jak najbardziej zbliżonych do naturalnych. Niesamowite wrażenie robi przeniesiony do skansenu ogród rzeźb, utworzony z kilkuset prac Jana Bernasiewicza, uznawanego za najciekawszego współczesnego polskiego rzeźbiarza nieprofesjonalnego.

Jeśli chodzi o pozostałe placówki kultury, to w Kielcach działają wszystkie trzy świętokrzyskie teatry: Teatr im. S. Żeromskiego, Teatr Lalki i Aktora „Kubuś” oraz Kielecki Teatr Tańca, a także Filharmonia Świętokrzyska im. O. Kolberga. Do głównych instytucji upowszechniania kultury w całym regionie należą Wojewódzki Dom Kultury im. Marszałka J. Piłsudskiego w Kielcach i Kieleckie Centrum Kultury.

Strukturę przestrzenną najważniejszych placówek kultury w województwie świętokrzyskim przedstawiono w tab. 1. Jak wynika z danych zamieszczonych w tab. 1, w 13 powiatach ziemskich i jednym grodzkim (Kielce) województwa świętokrzyskiego znajduje się 188 wiodących placówek kultury. Ich rozmieszczenie przestrzenne nie jest jednak równomierne. Najwięcej (44 placówki, co stanowi 23,4%) znajduje się w stolicy województwa – Kielcach. Na drugim miejscu jest powiat sandomierski (gdzie dominują placówki samego Sandomierza), potem starachowicki i kielecki. Łącznie mają one 105 placówek, czyli 55,8%.

Najmniej obiektów znajduje się w powiecie kazimierskim: tylko 2 (1,1%). Na przedostatnim miejscu jest powiat opatowski, nieco tylko lepiej wygląda sytuacja w powiecie pińczowskim i włoszczowskim. Łącznie mają one 21 placówek (11,2%). W czterech najuboższych pod względem kultury powiatach znajduje się więc w przybliżeniu tyle obiektów, co w jednym najlepszym ziemskim.

Tabela 1. Struktura przestrzenna placówek kultury w województwie świętokrzyskim

Powiat	Muzea	Teatry	Filharmonie	Galerie i biura wystaw artystycznych	Główne instytucje upowszechniania kultury	Kina	Razem	Udział %
Kielce	8	3	1	10	20	2	44	23,4
Buski	4	-	-	1	3	1	9	4,8
Jędrzejowski	3	-	-	-	3	2	8	4,3
Kazimierski	-	-	-	-	2	-	2	1,1
Kielecki	13	-	-	-	4	-	17	9,0
Konecki	5	-	-	2	5	-	12	6,4
Opatowski	2	-	-	-	3	-	5	2,7
Ostrowiecki	7	-	-	1	5	1	14	7,4
Pińczowski	2	-	-	-	4	1	7	3,7
Sandomierski	7	-	-	8	8	1	24	12,8
Skarżyski	2	-	-	-	5	3	10	5,3
Starachowicki	4	-	-	-	16	-	20	10,6
Staszowski	4	-	-	-	4	1	9	4,8
Włoszczowski	2	-	-	-	4	1	7	3,7
Razem	63	3	1	22	86	13	188	100,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Informatora turystycznego... 2006, Strategii rozwoju turystyki... 2005* oraz stron internetowych powiatów.

Nasylenie placówkami kultury warto porównać z ofertą, jaką one przygotowują. Do największych i najciekawszych imprez kulturalnych organizowanych w województwie świętokrzyskim należą: „Dymarki Świętokrzyskie” w Nowej Słupi, „Żelazne Korzenie” w Starachowicach, „Wytopki Ołowiu” w Tokarni, Festiwal Muzyczny im. K. Jamroz i Międzynarodowe Buskie Spotkania z Folklorem w Busku Zdroju, Międzynarodowy Festiwal Organowy w Jędrzejowie, Międzynarodowy Festiwal Muzyczny „Muzyka w Sandomierzu”, Zamkowe Spotkania z Muzyką, Festyn Technologiczno-Turystyczny „Kuźnice Koneckie”, Jarmark u Starzecha w Starachowicach, Festiwal Kultury Dziecięcej w Pacanowie, turnieje rycerskie w Sandomierzu, Ujeździe i Szydłowie, Dni Świętokrzyskiej Truskawki w Bielinach, Święto Śliwki w Szydłowie, a w samych Kielcach: Harcerski Festiwal Kultury Młodzieży Szkolnej, Międzynarodowy Festiwal „Jeunesses Musicale”, Międzynarodowy Festiwal Muzyki Organowej i Sakralnej, Świętokrzyskie Dni Muzyki, Ogólnopolski Niezależny Przegląd Form Dokumentalnych „Nurt”, Międzynarodowy Plener Fotograficzno-Plastyczny „Art-Eko”, Ogólnopolska Giełda Mineałów, Skamieniałości i WYROBÓW Jubilerskich, Festiwal Muzyki Gitarowej, Zaduszki Jazzowe. To właśnie w Kielcach powstały ostatnio monumentalne oratoria „Golgota Świętokrzyska”, „Tu es Petrus” i „Psalterz Wrześniowy”, w których wystąpili najwybitniejsi polscy artyści sceny muzycznej.

Liczbę najważniejszych imprez kulturalnych, organizowanych w poszczególnych powiatach województwa świętokrzyskiego, z podziałem na głównych organizatorów przedstawiono w tab. 2. Łącznie jest to 88 propozycji o charakterze międzynarodowym, ogólnopolskim lub wojewódzkim. Organizowane są przede wszystkim przez Kielce (27 imprez, co stanowi 30,7% całości) oraz powiaty kielecki, opatowski i staszowski. Łącznie przygotowują one 60 imprez kulturalnych (68,3% ogólnej oferty regionu).

Aż cztery powiaty (kazimierski, ostrowiecki, pińczowski i skarżyski) nie przygotowują żadnej ponadprzeciętnej propozycji kulturalnej.

Dysproporcje uwidocznione w tab. 1 i 2 wskazują na ukierunkowanie tych strumieni ruchu turystycznego w województwie świętokrzyskim, które zainteresowane są kulturą. Nie w każdym jednak przypadku liczbie placówek kultury odpowiada liczba najważniejszych imprez kulturalnych organizowanych w regionie. Potencjał organizacyjny przekłada się na ofertę jedynie w przypadku Kielc i powiatu kieleckiego. Mające dużo placówek powiaty sandomierski i starachowicki nie proponują równie wielu imprez o charakterze międzynarodowym, krajowym bądź wojewódzkim. Mają wprawdzie liczne propozycje o wydźwięku lokalnym lub

sublokalnym, ale te nie były przedmiotem analizy, gdyż nie mają one mocy przyciągającej masowego turystę.

Tabela 2. Liczba najważniejszych imprez kulturalnych w województwie świętokrzyskim z podziałem na powiaty

Powiat	Impreza wojewódzka	Impreza krajowa	Impreza międzynarodowa	Razem	Udział %
Kielce	14	7	6	27	30,7
Buski	0	6	3	9	10,2
Jędrzejowski	2	3	1	6	6,8
Kazimierski	0	0	0	0	0
Kielecki	9	3	1	13	14,8
Konecki	1	0	0	1	1,1
Opatowski	5	4	1	10	11,4
Ostrowiecki	0	0	0	0	0
Pińczowski	0	0	0	0	0
Sandomierski	1	0	2	3	3,4
Skarżyski	0	0	0	0	0
Starachowicki	2	5	1	8	9,1
Staszowski	5	5	0	10	11,4
Włoszczowski	0	1	0	1	1,1
Razem	39	34	15	88	100,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Kalendarza imprez turystycznych...* 2006, *Strategii rozwoju turystyki...* 2005 oraz stron internetowych powiatów.

Na uwagę zasługują powiaty opatowski, staszowski, a także buski. Dysponując małą liczbą placówek (powiat opatowski zajmuje nawet skrajną, przedostatnią pozycję) przygotowują szerszą ofertę najważniejszych imprez niż środowiska o większym potencjale organizacyjnym.

W najbardziej niekorzystnej sytuacji znajduje się powiat kazimierski, zajmujący ostatnie miejsce w obydwu zestawieniach.

3. Ranking atrakcji turystycznych województwa świętokrzyskiego

Urząd Marszałkowski w Kielcach dokonał podsumowania ruchu turystycznego w 2005 r. w najbardziej atrakcyjnych miejscach regionu i obiektach, w których obowiązują bilety wstępu lub przepływ odwiedzających jest monitorowany. Na podstawie wielkości frekwencji sporządzono ranking 43 obiektów (tab. 3).

Tabela 3. Frekwencja w atrakcjach turystycznych województwa świętokrzyskiego w 2005 r.

L.p.	Obiekt	Liczba turystów
1	Sanktuarium w Kałkowie-Godowie	657 000
2	Świętokrzyski Park Narodowy	191 000
3	Bałtowski Park Jurajski i „Kraina Koni”	153 252
4	Święty Krzyż	148 455
5	Zespół pałacowy w Kurozwękach	138 000
6	Jaskinia „Raj”	96 000
7	Wystawa Świętokrzyskiego Parku Narodowego na Świętym Krzyżu	86 144
8	Zamek „Krzyżtopór” w Ujeździe	75 581
9	Podziemna trasa turystyczna w Sandomierzu	75 000
10	Brama Opatowska w Sandomierzu	62 000
11	Muzeum i Rezerwat Archeologiczno-Przyrodniczy w Krzemionkach	58 295
12	Park Etnograficzny w Tokarni	55 928
13	Busko Zdrój	50 520
14	Muzeum Henryka Sienkiewicza w Oblęgorku	30 712
15	Muzeum Narodowe w Kielcach	28 000
16	Muzeum im. Przypkowskich w Jędrzejowie	24 553
17	Muzeum Okręgowe w Sandomierzu – Zamek	20 347
18	Muzeum im. Orła Białego w Skarżysku-Kamiennej	16 106
19	Muzeum Diecezjalne Sztuki Kościelnej w Sandomierzu	14 734
20	Świętokrzyska Kolejka Dojazdowa „Ciuchcia Express Ponidzie”	12 448
21	Muzeum Zabawek i Zabawy w Kielcach	12 434

22	Rejsy po Wiśle w Sandomierzu	11 874
23	Podziemna trasa turystyczna w Opatowie	10 079
24	Pustelnia Złotego Lasu w Rytwianach	9 726
25	Muzeum Lat Szkolnych Stefana Żeromskiego w Kielcach	8 410
26	Muzeum Regionalne w Wiślicy	7 812
27	Muzeum Starożytnego Hutnictwa Świętokrzyskiego w Nowej Słupi	7 800
28	Dworek Laszczyków w Kielcach	7 069
29	Muzeum Przyrody i Techniki Ekomuzeum im. J. Pazdura w Starachowicach	7 046
30	Muzeum Regionalne w Pińczowie	7 015
31	Zamek w Sobkowie	7 000
32	Muzeum Historyczno-Archeologiczne w Ostrowcu Świętokrzyskim	6 847
33	Muzeum Staropolskiego Zagłębia Przemysłowego w Sielpi Wielkiej	5 516
34	Dworek Mikołaja Reja w Nagłowicach	5 500
35	Muzeum Okręgowe w Sandomierzu – Ratusz	5 453
36	Mauzoleum Martyrologii Wsi Polskiej w Michniowie	4 883
37	Muzeum Regionalne w Szydłowie	2 963
38	Ogród włoski przy Muzeum Narodowym w Kielcach	2 711
39	Starachowicka Kolej Wąskotorowa	2 500
40	Zagroda Czernikiewiczów w Bodzentynie	2 409
41	Ośrodek Garncarstwa w Chałupkach	2 332
42	Izba Pamięci i Tradycji Ziemi Koneckiej w Końskich	1 000
43	Zabytkowy zakład hutniczy w Maleńcu	934

Źródło: materiały Urzędu Marszałkowskiego w Kielcach.

Z danych zamieszczonych w tab. 3 wynika, że nie wszystkie atrakcje turystyczne regionu można zaklasyfikować jako placówki kultury. Z listy rankingowej należałoby nie brać pod uwagę 17 pozycji: Sanktuarium w Kałkowie-Godowie, Świętokrzyskiego Parku Narodowego, Świętego Krzyża, zespołu pałacowego w Kurozwękach, jaskini „Raj”, zamku „Krzyżtopór” w Ujeździe, podziemnych tras turystycznych w Sandomierzu i Opatowie, Bramy Opatowskiej w Sandomierzu, Buska Zdroju, Świętokrzyskiej Kolejki Dojazdowej „Ciuchcia Express Ponidzie”, rejsów po Wiśle w Sandomierzu, Pustelni Złotego Lasu w Rytwianach, zamku

w Sobkowie, ogrodu włoskiego przy Muzeum Narodowym w Kielcach, Starachowickiej Kolei Dojazdowej i zabytkowego zakładu hutniczego w Maleńcu. Z drugiej strony jednak w wykazie nie znalazły się tak interesujące obiekty, jak np. wystawa zbiorów patriotycznych ks. Walentego Ślusarczyka w klasztorze Ojców Cystersów w Wąchocku, Samorządowy Ośrodek Dziedzictwa Kulturowego Ponidzia w Chrobrzu czy liczne wystawy bądź izby regionalne.

4. Ruch turystyczny w placówkach kultury

Spośród ok. 2 135 000 turystów, którzy w 2005 r. odwiedzili 43 największe atrakcje województwa świętokrzyskiego, 26 placówek kultury przyjęło ok. 638 000 osób, czyli niemalże 30%. Najczęściej odwiedzane miejsca nie są instytucjami kultury w sensie administracyjnym. W dziesiątce największych atrakcji regionu znalazły się tylko dwie takie placówki: zajmujący 3 miejsce Bałowski Park Jurajski i „Kraina Koni” (gdzie znajduje się Muzeum Jurajskie) oraz uplasowana na 7 miejscu Wystawa Świętokrzyskiego Parku Narodowego na Świętym Krzyżu. Odwiedziło je ok. 239 000 turystów, czyli ponad 37% wszystkich, którzy byli w placówkach kultury i ponad 11% zwiedzających największe atrakcje regionu.

W Bałowskim Parku Jurajskim i „Krainie Koni” w 2005 r. przebywały 153 252 osoby, z czego bilety wykupiło 109 466 turystów, a z kart wolnego wstępu i nieodpłatnego wstępu grup zorganizowanych skorzystało 43 786 osób³, czyli blisko 30%. Pierwszy w Polsce Park Jurajski, w którym znajduje się ponad 40 naturalnej wielkości modeli dinozaurów, położony jest 12 km na północny wschód od Ostrowca Świętokrzyskiego. Otwarty zaledwie przez 3 miesiące w 2004 r., a w 2005 r. przez 7 miesięcy, urasta do największej atrakcji regionu łącząc ponadprzeciętne walory turystyczne okolicy i umiejętnie, realizowane z rozmachem zagospodarowanie turystyczne.

Z kolei istniejąca od 1972 r. Wystawa⁴ Świętokrzyskiego Parku Narodowego na Świętym Krzyżu przyciągnęła w 2005 r. 86 144 turystów. Zestawienie odwiedzających przedstawiono w tab. 4.

³ Natężenie ruchu turystycznego w 2005 roku. Bałowski Park Jurajski w Bałowie, Ostrowiec Świętokrzyski, b.d.w., s. n.lb.

⁴ Do połowy 2005 r. nosiła nazwę Muzeum, ale z niewiadomych względów dyrekcja parku wprowadziła nazwę „wystawa”.

Tabela 4. Liczba zwiedzających Wystawę Świątokrzyskiego Parku Narodowego na Świętym Krzyżu w 2005 r.

Miesiąc	Liczba odwiedzających, którzy:			Ogółem	Udział %
	zakupili bilety w kasie Wystawy	zakupili bilety w pozostałych punktach sprzedaży	weszli bezpłatnie		
Styczeń	276	0	21	297	0,4
Luty	504	0	80	584	0,7
Marzec	266	0	50	316	0,4
Kwiecień	170	3 821	222	4 213	4,9
Maj	1 143	15 828	469	17 440	20,2
Czerwiec	1 212	17 069	886	19 167	22,2
Lipiec	1 572	8 199	338	10 109	11,7
Sierpień	2 588	12 063	481	15 132	17,6
Wrzesień	1 633	7 498	681	9 812	11,4
Październik	1 111	6 719	384	8 214	9,5
Listopad	528	0	14	542	0,6
Grudzień	312	0	6	318	0,4
Razem	11 315	71 197	3 632	86 144	100,0

Źródło: materiały Urzędu Marszałkowskiego w Kielcach.

Najwięcej turystów odwiedziło Wystawę Świątokrzyskiego Parku Narodowego w maju, czerwcu i sierpniu 2005 r. Łącznie jest to 60% rocznej frekwencji. Biorąc pod uwagę czas od maja do października, liczba ta zwiększyła się aż do 92,6%. W miesiącach zimowych ekspozycja nie cieszyła się powodzeniem, co oczywiście związane było z sezonowością zwiedzania całego parku.

Turyści kupowali bilety wstępu przede wszystkim nie w kasie Wystawy, lecz w pozostałych punktach sprzedaży. Wiąże się to z zasadą udostępniania Świątokrzyskiego Parku Narodowego, zgodnie z którą wykupienie biletu w dowolnym punkcie sprzedaży upoważnia do wejścia wszędzie tam, gdzie bilety mogą być kontrolowane: na przykład – Wystawa, galeria na gołoborzu, dojście do kapliczki św. Franciszka. Z drugiej jednak strony, z innych zestawień opracowanych przez Świątokrzyski Park Narodowy wynika, że Wystawa była jedynym miejscem, gdzie w pięciu miesiącach roku (styczeń, luty, marzec, listopad i grudzień) turyści wykupywali bilety. W 2005 r. na 154 407 osób, które

przebywały na terenie całego parku, opłaty w kasie Wystawy dokonało 2278 turystów, czyli 1,8%⁵.

Muzeum i Rezerwat Archeologiczno-Przyrodniczy w Krzemionkach koło Ostrowca Świętokrzyskiego odwiedziło 58 295 osób. W grupach zorganizowanych przybyło 36 493 turystów (czyli 62,6%), z czego zdecydowaną większość, bo 32 947 osób (90,1%) stanowiła młodzież szkolna.

Niewielu mniej turystów (55 928) przyjął Park Etnograficzny w Tokarni, będący placówką prowadzoną przez Muzeum Wsi Kieleckiej. Dominowali tu odwiedzający korzystający z biletów ulgowych (20 935 osób, 37,5%). W drugiej kolejności znajdowali się turyści indywidualni (15 240, 27,3%). 11 668 osób (20,7%) przybyło w 403 grupach zorganizowanych, liczących średnio po ok. 30 uczestników i korzystających z biletów ulgowych. 24 grupy zorganizowane uiszczające pełną opłatę liczyły 444 osoby (0,8%, średnio 18 osób). Ze wstępu bezpłatnego (przyśługującego podczas organizowanych w skansenie dożynek, dzieciom w dniu 1 czerwca oraz grupom z zezwoleniami) skorzystało 7641 turystów (13,7%).

Muzeum Henryka Sienkiewicza w Oblęgorku odwiedziło 30 712 osób. Frekwencję w poszczególnych miesiącach przedstawiono w tab. 5. Jak wynika z zestawienia, najwięcej turystów odwiedziło Oblęgorek w maju i czerwcu 2005 r. Łącznie stanowili oni ponad 46% rocznej frekwencji. Najmniej osób przybyło w lutym i marcu (2,2%). W tym samym miesiącach zjawilo się również odpowiednio najwięcej i najmniej grup zorganizowanych. Nie biorąc pod uwagę bezpłatnych wstępów (5083 osoby, czyli 16,5% ogółu) grupy zorganizowane składały się z 18 062 osób, co stanowiło 70,5% płaćących za wstęp. Natomiast najwięcej turystów indywidualnych (łącznie 7567 osób, czyli 29,5% płaćących za wstęp) przybyło w miesiącach wakacyjnych: sierpniu i lipcu. Luty i marzec były miesiącami ich najmniejszej frekwencji. 560 osób uczestniczyło dodatkowo w sześciu imprezach zorganizowanych w muzeum: otwarciu wystaw i koncertach z cyklu „Wieczory u Pana Henryka”.

Zwiedzających muzeum w Oblęgorku byłoby zapewne więcej, ale przerwa konserwatorska, z powodu której zamknięto placówkę w grudniu, dezorganizowała zwiedzanie już od września 2005 r.

Muzeum Narodowe, mieszczące się w dawnym pałacu biskupów krakowskich w Kielcach, w 2005 r. przyjęło 20 506 zwiedzających. Ich charakterystykę przedstawia tab. 6.

---

⁵ Zestawienie biletów wstępu sprzedanych w 2005 roku we wszystkich punktach sprzedaży, b.m. i d.w., s. nlb.

Tabela 5. Liczba osób zwiedzających Muzeum Henryka Sienkiewicza w Oblęgorku w 2005 r.

Miesiąc	Wstęp płatny		Wstęp bezpłatny	Ogółem	Udział %
	Grupy	Indywidualni			
Styczeń	179	146	184	509	1,7
Luty	136	114	103	353	1,2
Marzec	134	99	72	305	1,0
Kwiecień	1 119	306	252	1 677	5,5
Maj	4 950	1 217	1 013	7 180	23,4
Czerwiec	5 418	482	1 120	7 020	22,8
Lipiec	875	1 725	540	3 240	10,5
Sierpień	756	2 341	470	3 567	11,6
Wrzesień	1 505	599	443	2 547	8,3
Październik	2 204	396	630	3 230	10,5
Listopad	686	142	256	1 084	3,5
Grudzień	Muzeum nieczynne z powodu przerwy konserwatorskiej				
Razem	18 062	7 567	5 083	30 712	100,0

Źródło: materiały Urzędu Marszałkowskiego w Kielcach.

W 2005 r. w Muzeum Narodowym w Kielcach najwięcej turystów przebywało w maju, październiku i czerwcu (łącznie 37,3% zwiedzających), a najmniej w grudniu, lutym i styczniu (15,9%). Słabsza frekwencja w miesiącach wakacyjnych (lipiec, sierpień) wiązała się z brakiem zorganizowanych grup młodzieży szkolnej. Ta część odwiedzających w całym roku stanowiła bowiem aż 49,7% i dominowała (oprócz wakacji) w kwietniu, maju, czerwcu oraz październiku. 17,5% młodzieży szkolnej przebywało w muzeum na podstawie bezpłatnych biletów wstępu. Z takiej formy zwiedzania skorzystało również 17,6% turystów indywidualnych. Ten rodzaj odwiedzających najczęściej przebywał w muzeum w lipcu i sierpniu: łącznie stanowiło to 48,5% ich frekwencji. W pozostałych miesiącach udział turystów indywidualnych, którzy stanowili 33,0% odwiedzających w skali roku, układał się dość proporcjonalnie, z wyjątkiem grudnia, gdy zanotowano najniższą ich frekwencję. 17,3% zwiedzających tworzyły pozaszkolne grupy zorganizowane, które najczęściej wybierały czerwiec, wrzesień i październik, a najrzadziej styczeń, grudzień i luty. To grono najczęściej korzystało z biletów wolnego wstępu: aż 41,5% weszło do muzeum za darmo.

Tabela 6. Liczba zwiedzających Muzeum Narodowe w Kielcach w 2005 r.

Miesiąc	Grupy młodzieży szkolnej		Grupy pozaszkolne		Turyści indywidualni		Ogółem	Udział %
	Wstęp płatny	Wstęp bezpł.	Wstęp płatny	Wstęp bezpł.	Wstęp płatny	Wstęp bezpł.		
Styczeń	601	122	-	70	210	179	1 182	5,7
Luty	388	50	53	18	394	219	1 122	5,5
Marzec	705	118	20	7	338	41	1 229	6,0
Kwiecień	1 138	111	17	57	241	105	1 669	8,1
Maj	1 538	235	294	103	478	141	2 789	13,6
Czerwiec	1 013	216	604	231	203	44	2 311	11,3
Lipiec	-	-	272	157	1 289	114	1 832	8,9
Sierpień	-	-	119	62	1 417	40	1 638	8,0
Wrzesień	280	99	483	136	365	171	1 534	7,5
Październik	1 402	288	163	303	337	41	2 534	12,4
Listopad	764	339	27	279	229	57	1 695	8,2
Grudzień	568	207	24	48	84	40	971	4,7
Razem	8 397	1 785	2 076	1 471	5 585	1 192	20 506	100,0

Źródło: materiały Urzędu Marszałkowskiego w Kielcach.

Do zwiedzających placówkę można ponadto doliczyć ponad 7 tys. osób, które uczestniczyły w 42 bezpłatnych imprezach organizowanych lub współorganizowanych przez muzeum oraz w 10 imprezach opłaconych przez inne instytucje. W pierwszej grupie znajdowały się 3993 osoby biorące udział w otwarciu wystaw, koncertach i konferencjach naukowych i ok. 2 tys. uczestników tzw. Białej Nocy, zorganizowanej 1 sierpnia 2005 r. Z imprez płatnych skorzystało 1147 osób⁶.

Natomiast 8877 osób brało udział w przedsięwzięciach organizowanych w 2005 r. przez Muzeum Okręgowe w Sandomierzu. W interesującym nas okresie tamtejszy zamek zwiedziło 20 347 turystów (por. tab. 7).

Jak wynika z zestawienia, w 2005 r. sandomierski zamek najwięcej turystów odwiedziło w sierpniu – 26,3%. Zbliżoną liczbę (27,9%) zgromadzono w ciągu dwóch kolejnych miesięcy: lipca i czerwca. W muzeum przebywała wówczas łącznie ponad połowa zwiedzających. Najmniej

⁶ Pismo Muzeum Narodowego w Kielcach nr MNO/062/2/06 z 11 stycznia 2006 r.

turystów odwiedziło zamek w grudniu: średnio ok. dwóch osób dziennie, w dodatku wszyscy korzystali z biletów bezpłatnych. Tak niska frekwencja grudniowa wiązała się jednak z remontem, który rozpoczęto na początku tego miesiąca. Okres zimowy i tak nie był jednak dobry, gdyż najgorszą frekwencję odnotowano w lutym, marcu i styczniu.

Tabela 7. Liczba zwiedzających w 2005 r. Muzeum Okręgowe
– Zamek w Sandomierzu

Miesiąc	Grupy zorganizowane				Turyści indywidualni		Ogółem	Udział %
	Wstęp płatny		Wstęp bezpłat.		Wstęp płatny	Wstęp bezpł.		
	Liczba grup	Liczba osób	Liczba grup	Liczba osób				
Styczeń	3	72	3	860	29	-	961	4,7
Luty	5	292	4	286	71	-	649	3,2
Marzec	3	78	2	165	65	200	508	2,5
Kwiecień	11	269	5	221	390	245	1 125	5,5
Maj	21	632	5	135	562	260	1 589	7,8
Czerwiec	55	1 640	7	234	480	310	2 664	13,1
Lipiec	4	117	3	98	2 623	170	3 008	14,8
Sierpień	18	836	4	161	4 144	215	5 356	26,3
Wrzesień	15	429	4	204	859	354	1 846	9,1
Październik	17	502	3	159	287	115	1 063	5,2
Listopad	12	234	3	157	887	240	1 518	7,5
Grudzień	-	-	-	-	-	60	60	0,3
Razem	164	5 101	43	2 680	10 397	2 169	20 347	100,0

Źródło: materiały Urzędu Marszałkowskiego w Kielcach.

Największy udział wśród zwiedzających mieli turyści indywidualni: 61,8%. Najczęściej odwiedzali muzeum w sierpniu i lipcu, a następnie – dość proporcjonalnie – we wrześniu i listopadzie oraz w kwietniu, maju i czerwcu. Z powodu remontu w grudniu ani jeden turysta indywidualny nie przebywał w zamku z wykupionym biletem. Mało osób (jedynie 160) zjawiało się również w styczniu i lutym. W tych trzech miesiącach stanowili oni łącznie zaledwie 8,2% rocznej frekwencji. 17,3% turystów indywidualnych skorzystało z bezpłatnych biletów wstępu.

207 grup, liczących 7781 osób (średnio ok. 38 osób) stanowiło 38,2% całości zwiedzających. Aż 58 grup (28%) przybyło tylko w jednym miesiącu: czerwcu. W kolejnym obleganym miesiącu – maju – było ich tylko

26. Żadna grupa nie pojawiła się w grudniu, niewiele w marcu, styczniu i lutym (odpowiednio: 5, 6 i 9). 43 grupy (20,8% całości grup, ale 34,4% biorąc pod uwagę liczbę uczestników) przyjęte zostały bezpłatnie.

Z kolei w Muzeum im. Orła Białego w Skarżysku-Kamiennej przebywało 16 106 osób (tab. 8).

Tabela 8. Liczba turystów zwiedzających Muzeum im. Orła Białego w Skarżysku-Kamiennej w 2005 r.

Miesiąc	Grupy młodzieży szkolnej		Grupy osób dorosłych		Turyści indywidualni	Ogółem	Udział %
	Liczba grup	Liczba osób	Liczba grup	Liczba osób			
Styczeń	1	20	-	-	144	164	1,0
Luty	1	14	-	-	156	170	1,0
Marzec	5	151	-	-	256	407	2,5
Kwiecień	5	166	1	45	448	659	4,1
Maj	49	1 738	1	7	1 366	3 161	19,7
Czerwiec	71	2 148	2	36	818	3 306	20,5
Lipiec	15	501	-	-	2 011	2 574	16,0
Sierpień	8	323	-	-	2 389	2 769	17,2
Wrzesień	10	307	1	25	673	1 005	6,2
Październik	20	623	2	39	584	1 300	8,1
Listopad	9	222	-	-	226	518	3,2
Grudzień	1	27	-	-	6	73	0,5
Razem	195 + 24 bezpłatne	6 240 + 637 bezpłatne	7	152	9 077	16 106	100,0

Źródło: materiały Urzędu Marszałkowskiego w Kielcach.

Największa frekwencja w tym obiekcie w 2005 r. przypadała na cztery miesiące: czerwiec, maj, sierpień i lipiec. W placówce przebywało wówczas 73,4% wszystkich odwiedzających. Najgorszymi miesiącami były grudzień, styczeń i luty – łącznie 2,5% turystów. W liczbach bezwzględnych było to 407 osób, czyli średnio 4 osoby na dzień.

Grupy młodzieży szkolnej (składające się przeciętnie z 31 osób) najchętniej odwiedzały Skarżysko-Kamienną w czerwcu i maju. Nie licząc bezpłatnych wejść, na te miesiące przypadło ich 120 (61,5%). Najgorszymi miesiącami były styczeń, luty i grudzień, kiedy zjawiało się tylko

po jednej grupie młodzieżowej. Grup dorosłych było jedynie siedem i składały się one łącznie ze 152 osób. Przez siedem miesięcy roku (styczeń – marzec, lipiec – sierpień i listopad – grudzień) grupy takie nie pojawiły się w ogóle.

Turyści indywidualni dominowali w sierpniu i lipcu: razem 4400 osób (27,3%). Najrzadziej zjawiali się w grudniu, styczniu i lutym (odpowiednio: 6, 144 i 156 osób, czyli łącznie 1,9% całości).

W 2005 r. Muzeum Diecezjalne Sztuki Kościelnej w Sandomierzu odwiedziło 14 734 turystów, z czego w odczytach, wystawach i spotkaniach uczestniczyło od 40 do 150 osób. Przyjęto 274 grupy, w tym 12 grup darmowych. 290 zwiedzających zaklasyfikowano jako osoby biedne (znalazły się wśród nich także osoby przybyłe z Ukrainy).

W Muzeum Zabawek i Zabawy w Kielcach przebywało 12 434 odwiedzających, w tym w grupach zorganizowanych 11 060 osób (88,9%). W tej części zdecydowaną większość – ok. 10 tys. – stanowiła młodzież szkolna. 4176 osób (33,6%) zwiedzało muzeum bezpłatnie. Przygotowano 8 odczytów (z udziałem 140 uczestników) i 11 lekcji.

Muzeum Lat Szkolnych Stefana Żeromskiego w Kielcach w 2005 r. odwiedziło 8 410 osób, z czego 6 451 (76,7%) należało do młodzieży szkolnej. Bardziej szczegółowe dane dotyczące frekwencji zawiera tab. 9.

Najwięcej turystów odwiedziło tę placówkę w czerwcu, październiku i listopadzie (łącznie 40,7%). Niewiele gorszymi miesiącami były kwiecień i maj (dodatkowo 22,4%). Tych pięć miesięcy dało więc wynik 63,1%. Najgorzej wypadły miesiące letnie: sierpień i wrzesień, kiedy to zjawiało się tylko 410 zwiedzających (średnio ok. 7 osób dziennie). 24% odwiedzających skorzystało z bezpłatnego wstępu: najczęściej w lipcu i styczniu.

W Dworku Laszczyków w Kielcach, który stanowi siedzibę dyrekcji Muzeum Wsi Kieleckiej, w 2005 r. przebywało 7069 turystów. Zdecydowaną większość – 4708 zwiedzających (66,6%) – stanowiły osoby korzystające z bezpłatnego wstępu podczas dnia ustawowo przypadającego w soboty, imprez Kieleckiego Festiwalu Nauki, otwarcia wystaw oraz imprez plenerowych. 439 osób (6,2%) wykupiło bilety normalne, a 742 (10,5%) – ulgowe. 1180 osób (16,7%) przebywało w ramach 62 grup zorganizowanych, korzystających z biletów zbiorowych ulgowych.

Muzeum Przyrody i Techniki Ekomuzeum im. J. Pazdura w Starachowicach odwiedziło 7046 osób, z czego większość (3789 osób, czyli 53,8%) stanowiły zorganizowane grupy młodzieży szkolnej. Pozostali turyści (3257 osób, 46,2%) to osoby indywidualne. Największy ruch panował w miesiącach maj, czerwiec i wrzesień. Dodatkowo w placówce przebywało w 2005 r. ok. 20 tys., osób, uczestniczących w następujących

impresach: „Żelazne Korzenie” w dniach 18–22 maja (ok. 2 tys. osób), „Jarmark u Starzecha” w dniach 21–22 maja (ok. 10 tys. osób), zawody „Strong Man” w dniu 10 września (ok. 6 tys. osób), konferencja naukowa w ramach Kieleckiego Festiwalu Nauki (ok. 150 osób) i Rajd Parasolowy w dniu 25 października (ok. 300 osób).

Tabela 9. Liczba zwiedzających Muzeum Lat Szkolnych Stefana Żeromskiego w Kielcach w 2005 r.

Miesiąc	Wstęp płatny	Wstęp bezpłatny (w tym uczestnicy imprez)	Ogółem	Udział %
Styczeń	499	329	828	9,8
Luty	238	52	290	3,4
Marzec	301	119	420	5,0
Kwiecień	763	179	942	11,2
Maj	769	176	945	11,2
Czerwiec	1046	198	1244	14,8
Lipiec	271	478	749	8,9
Sierpień	133	64	197	2,3
Wrzesień	194	19	213	2,5
Październik	990	174	1164	13,9
Listopad	821	188	1009	12,0
Grudzień	372	37	409	5,0
Razem	6397	2013	8410	100,0

Źródło: materiały Urzędu Marszałkowskiego w Kielcach.

W Muzeum Historyczno-Archeologicznym w Ostrowcu Świętokrzyskim przebywało 6847 zwiedzających. W grupach zorganizowanych przybyło 5822 turystów (85%), z czego zdecydowaną większość, bo 5324 osób (91,4%) stanowiła młodzież szkolna. W dwunastu odczytach uczestniczyły 873 osoby, w trzech konferencjach – ok. 300, a w pięciu koncertach – 345.

Okolo 5,5 tys. turystów odwiedziło w 2005 r. Dworek Mikołaja Reja w Nagłowicach. 116 osób (w tym 20 z zagranicy) skorzystało z możliwości noclegów. Udzielono ich łącznie 386 (w tym 136 turystom zagranicznym).

Kolejną placówkę Muzeum Okręgowego w Sandomierzu – Ratusz zwiedziło w 2005 r. 5453 turystów (tab. 10). Najwięcej turystów odno-

towano w sierpniu – 28,4%. Dużo odwiedzających (19,7%) było także w lipcu. W tych dwóch miesiącach w muzeum przebywała łącznie blisko połowa zwiedzających. Z powodu remontu, trwającego od początku miesiąca, w ratuszu w ogóle nie było turystów w grudniu. Okres zimowy i tak nie był jednak dobry, gdyż najgorszą frekwencję odnotowano w marcu, lutym i styczniu, gdy przybyły 264 osoby, czyli 4,8% (średnio tylko 3 osoby dziennie).

Tabela 10. Liczba zwiedzających Muzeum Okręgowe
– Ratusz w Sandomierzu w 2005 r.

Miesiąc	Grupy zorganizowane				Turyści indywidualni		Ogółem	Udział %
	Wstęp płatny		Wstęp bezpł.		Wstęp płatny	Wstęp bezpł.		
	Liczba grup	Liczba osób	Liczba grup	Liczba osób				
Styczeń	1	23	-	-	94	15	132	2,4
Luty	-	-	-	-	61	27	88	1,6
Marzec	-	-	-	-	42	2	44	0,8
Kwiecień	2	13	-	-	180	22	215	4,0
Maj	5	135	4	84	360	110	689	12,6
Czerwiec	9	267	-	-	284	51	602	11,0
Lipiec	5	158	1	27	842	49	1076	19,8
Sierpień	-	-	2	50	1428	71	1549	28,4
Wrzesień	2	50	-	-	382	30	462	8,5
Październik	2	40	-	-	281	19	340	6,2
Listopad	2	38	-	-	201	17	256	4,7
Grudzień	-	-	-	-	-	-	-	-
Razem	28	724	7	161	4155	413	5453	100,0

Źródło: materiały Urzędu Marszałkowskiego w Kielcach.

Największy udział wśród zwiedzających mieli turyści indywidualni: 76,2%. Najczęściej odwiedzali muzeum w sierpniu i lipcu, a następnie – dość proporcjonalnie – we wrześniu i październiku oraz w maju i czerwcu. Pomijając grudniowy remont, mało osób (jedynie 241) zjawiało się w marcu, lutym i styczniu. Co dziesiąty turysta indywidualny skorzystał z bezpłatnych biletów wstępu.

35 grup liczących 885 osób (średnio po ok. 25 osób) stanowiło 23,8% całości zwiedzających. Po 9 grup przybyło w czerwcu i w maju. Ich

uczestnicy stanowili łącznie 54,9% wszystkich zwiedzających grupowych. Oprócz grudnia, także w lutym i marcu nie zjawiała się żadna grupa, a w styczniu – tylko jedna. Siedem grup (20% całości grup, ale 18,2% biorąc pod uwagę liczbę uczestników) przyjętych zostało bezpłatnie.

Mauzoleum w Michniowie, placówkę prowadzoną przez Muzeum Wsi Kieleckiej, w 2005 r. odwiedziło 4883 turystów. Przyjęto 89 grup zorganizowanych. Wszyscy korzystali z bezpłatnego wstępu.

Inna placówka tego muzeum – Zagroda Czernikiewiczów w Bodzentynie – przyjęła 2409 turystów. Blisko połowę zwiedzających (1180 osób tworzących 31 grup) stanowiły osoby korzystające z ulgowego wstępu zbiorowego. 164 osoby (6,8%) tworzyło 5 grup, które opłaciły bilet normalny. 597 osób (czyli 24,8 %) wykupiło bilety ulgowe, a 500 (20,8%) – normalne. Ze wstępu bezpłatnego skorzystało 40 osób (1,6%).

Pominięte w opisie placówki – Muzeum im. Przypkowskich w Jędrzejowie, Muzeum Regionalne w Wiślicy, Muzeum Starożytnego Hutnictwa w Nowej Słupi, Muzeum Regionalne w Pińczowie, Muzeum Staropolskiego Zagłębia Przemysłowego w Sielpi, Muzeum Regionalne w Szydłowie i Ośrodek Garncarstwa w Chałupkach – nie przekazały szczegółowych informacji dotyczących frekwencji.

5. Dynamika zmian

Zgromadzone dane umożliwiają też szacunkowe przedstawienie dynamiki zmian zachodzących w ruchu turystycznym w placówkach kultury województwa świętokrzyskiego (tab. 11).

Aż w przypadku połowy analizowanych obiektów nie dysponujemy danymi, które mogłyby posłużyć do określenia dynamiki zmian ruchu turystycznego. Spośród pozostałych 13 obiektów 7 odnotowało wzrost frekwencji, a 6 jej spadek.

Największy, bo aż 110-procentowy wzrost odnotował Dworek Laszczyków w Kielcach, będący siedzibą Muzeum Wsi Kieleckiej. Również drugi obiekt pozostający w dyspozycji tej instytucji, czyli Park Etnograficzny w Tokarni, cieszył się większym powodzeniem. Nastąpił tu 15% wzrost frekwencji. Wprawdzie w dwóch kolejnych placówkach administrowanych przez Muzeum Wsi Kieleckiej – Muzeum Martyrologii Wsi Polskiej w Michniowie i Zagrodzie Czernikiewiczów w Bodzentynie – odnotowano spadek frekwencji (odpowiednio o 29% i 9%), ale w liczbach bezwzględnych obiekty te nie przeważały ostatecznego rachunku (tab. 12, rys. 1).

Tabela 11. Liczb turystów zwiedzających placówki kultury województwa świętokrzyskiego w latach 2004–2005

Obiekt	Liczba turystów w 2004 r.	Liczba turystów w 2005 r.	Wzrost lub spadek	
			w liczbach bezwzględnych	procentowy
Bałtowski Park Jurajski i „Kraina Koni”	80 000	153 252	+ 73 252	+ 92
Wystawa Świętokrzyskiego PN na Świętym Krzyżu	brak danych	86 144	-	-
Muzeum i Rezerwat Archeologiczno-Przyrodniczy w Krzemionkach Opatowskich	40 368	58 295	+ 17 927	+ 44
Park Etnograficzny w Tokarni	48 733	55 928	+ 7 195	+ 15
Muzeum H. Sienkiewicza w Oblęgorku	39 861	30 712	- 9 149	- 23
Muzeum Narodowe w Kielcach	27 695	28 000	305	+ 1
Muzeum im. Przypkowskich w Jędrzejowie	brak danych	24 553	-	-
Muzeum Okręgowe w Sandomierzu – Zamek	brak danych	20 347	-	-
Muzeum im. Orła Białego w Skarżysku-Kamiennej	18 850	16 106	- 2 744	- 14
Muzeum Diecezjalne Sztuki Kościelnej w Sandomierzu	brak danych	14 734	-	-
Muzeum Zabawek i Zabawy w Kielcach	brak danych	12 434	-	-
Muzeum Lat Szkolnych S. Żeromskiego w Kielcach	4 126	8 410	+ 4 284	+ 104
Muzeum Regionalne w Wiślicy	5 000	7 812	+ 2 812	+ 56
Muzeum Starożytnego Hutnictwa Świętokrzyskiego w Nowej Słupi	brak danych	7 800	-	-
Dworek Laszczyków w Kielcach	3 361	7 069	+ 3 708	+ 110
Muzeum Przyrody i Techniki Ekomuzeum im. J. Pazdura w Starachowicach	brak danych	7 046	-	-
Muzeum Regionalne w Pińczowie	brak danych	7 015	-	-

Muzeum Historyczno- -Archeologiczne w Ostrowcu Świętokrzyskim	10 719	6 847	- 3 872	- 36
Muzeum Staropolskiego Zagłębia Przemysłowego w Sielpi Wielkiej	brak danych	5 516	-	-
Dworek Mikołaja Reja w Nagłowicach	7 000	5 500	- 1 500	- 21
Muzeum Okręgowe w Sandomierzu – Ratusz	brak danych	5 453	-	-
Mauzoleum Martyrologii Wsi Polskiej w Michniowie	6 931	4 883	- 2 048	- 29
Muzeum Regionalne w Szydłowie	brak danych	2 963	-	-
Zagroda Czernikiewiczów w Bodzentynie	2 639	2 409	- 230	- 9
Ośrodek Garncarstwa w Chałupkach	brak danych	2 332	-	-
Izba Pamięci i Tradycji Ziemi Koneckiej w Końskich	brak danych	1 000	-	-

Źródło: materiały Urzędu Marszałkowskiego w Kielcach.

Tabela 12. Liczba turystów zwiedzających placówki Muzeum Wsi Kieleckiej w latach 2000–2005

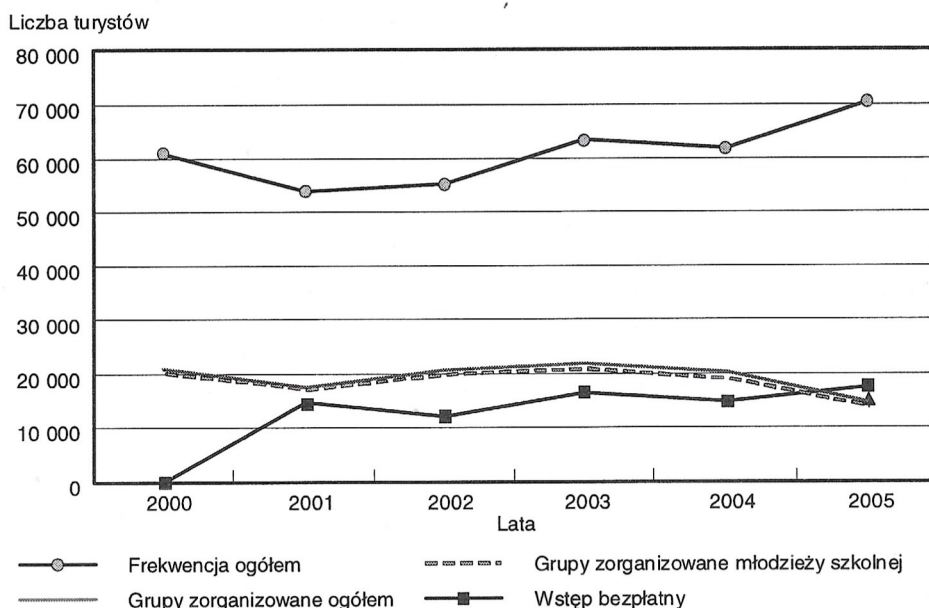
Wyszczególnienie	Liczba zwiedzających w roku					
	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Ogółem	60 645	53 920	55 134	63 261	61 664	70 289
Grupy zorganizowane ogółem	20 714	17 479	20 542	21 591	20 162	14 564
Grupy zorganizowane młodzieży szkolnej	20 289	17 052	19 892	20 834	18 758	13 956
Wstęp bezpłatny	13 662	14 457	11 872	16 382	14 677	17 272

Źródło: *Frekwencja MWK 2005*, 3 marca 2006, s nlb.

W 2001 r. ogólna frekwencja w obiektach Muzeum Wsi Kieleckiej gwałtownie spadła poniżej 54 tys. Po niewielkiej poprawie w roku 2002 i znacznym postępie w 2003 r., w 2004 r. znów odnotowano spadek. Rok

2005 charakteryzował się znacznym wzrostem frekwencji do nienotowanego wcześniej poziomu ponad 70 tys. turystów. Możliwe, że poprawa ta związana była ze zmianą na stanowisku dyrektora muzeum.

Widoczna jest zarysowująca się tendencja spadkowa uczestników grup zorganizowanych ogółem i grup zorganizowanych młodzieży szkolnej. Po lekkiej poprawie w roku 2002 i 2003, od 2004 r. ubywa turystów, którzy w tej formie zwiedzają placówki prowadzone przez muzeum. Tendencja jest bardziej zauważalna, gdy porówna się spadek grup z jednoczesnym wzrostem ogólnej frekwencji.

Rys. 1. Liczba turystów zwiedzających placówki Muzeum Wsi Kieleckiej w latach 2000–2005 (opracowanie własne na podstawie *Frekwencja MWK 2005*)

Wśród placówek kultury województwa świętokrzyskiego, które w 2005 r. odnotowały największy wzrost odwiedzających w stosunku do roku 2004, na drugim miejscu znajduje się Muzeum Lat Szkolnych Stefana Żeromskiego, w którym poprawa frekwencji wyniosła 104%. Możliwe, że i tu, podobnie jak w przypadku Muzeum Wsi Kieleckiej, wzrost ten związany był z działalnością nowego kierownika, a na pewno z kompleksową zmianą scenografii. Placówka ta podlega Muzeum Narodowemu w Kielcach, które także odnotowało wzrost frekwencji, ale zaledwie o 1%.

Inny obiekt, administrowany przez Muzeum Narodowe, czyli Muzeum Henryka Sienkiewicza w Oblęgorku, znalazł się w grupie ze spadkiem frekwencji, w tym przypadku aż o 23%. Związane to jednak było z remontem, który trwał od września 2005 r. i definitywnie unieruchomił placówkę w grudniu.

Na trzecim miejscu znajduje się Bałtowski Park Jurajski i „Kraina Koni”, gdzie frekwencja wzrosła o 92%. Placówka ta, będąca najnowszym produktem turystycznym województwa świętokrzyskiego, została otwarta w 2004 r. i od razu zyskała ponadregionalną sławę. W 2005 r. Park czynny był ponaddwukrotnie dłużej niż rok wcześniej i dodatkowo został wzbogacony o kolejne atrakcje. W efekcie frekwencja zwiększyła się o ponad 73 tys. zwiedzających. Jest to ponaddwukrotnie więcej niż łączna liczba, o którą zwiększyła się frekwencja turystów we wszystkich placówkach, które odnotowały wzrost. Trzecie miejsce obiektu pod względem procentowym oznaczało jednak, że z punktu widzenia komercyjnego Bałtów zdystansował pozostałe placówki.

Skorzystało na tym sąsiednie Muzeum i Rezerwat Archeologiczno-Przyrodniczy w Krzemionkach. Frekwencja wzrosła tu o 44%, a w liczbach bezwzględnych aż o prawie 18 tysięcy. To tyle, o ile nastąpił wzrost we wszystkich innych placówkach, oprócz Bałtowa.

Na uwagę zasługuje również poprawa frekwencji w Muzeum Regionalnym w Wiślicy. Wzrost o 56% związany był z nową ofertą wystawieniową tej placówki i powiązaniem zwiedzania z możliwością oglądania słynnej tzw. płyty orantów.

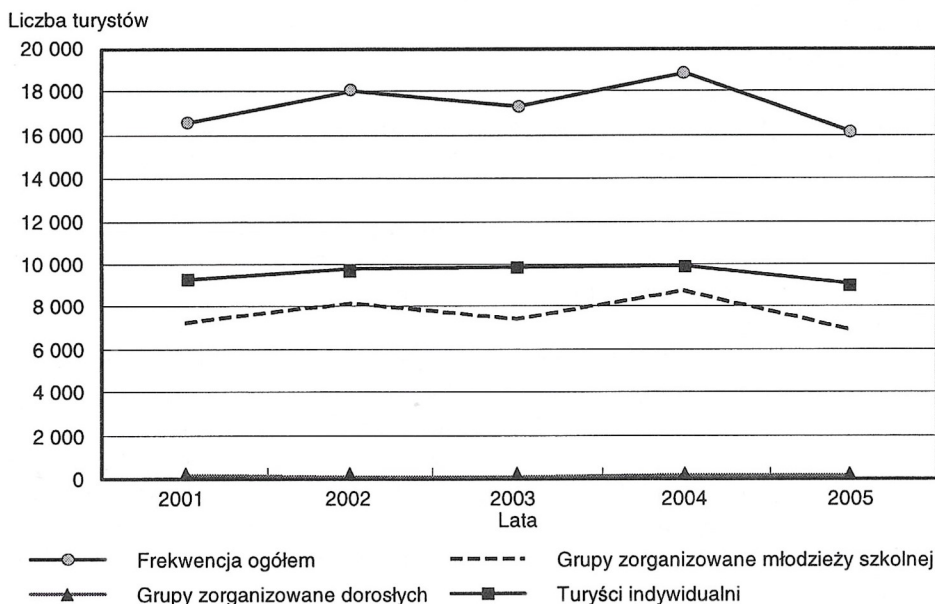
Tabela 13. Liczba turystów zwiedzających Muzeum im. Orła Białego w Skarżysku-Kamiennej w latach 2001–2005

Wyszczególnienie	Liczba zwiedzających w roku				
	2001	2002	2003	2004	2005
Ogółem	16 571	18 047	17 351	18 850	16 106
Grupy zorganizowane dorosłych	117	71	71	143	152
Grupy zorganizowane młodzieży szkolnej	7 272	8 192	7 401	8 759	6 877
Turyści indywidualni	9 282	9 784	9 879	9 948	9 077

Źródło: *Statystyki zwiedzalności Muzeum im. Orła Białego w Skarżysku-Kamiennej*, s. nlb.

Spośród placówek, które odnotowały spadek frekwencji zarówno procentowo (-36%), jak i w liczbach bezwzględnych (-3872), w najgorszej sytuacji znajdowało się Muzeum Historyczno-Archeologiczne w Ostrowcu Świętokrzyskim. Duży spadek (-29% i 2048 odwiedzających mniej) miał również miejsce we wspomnianym Mauzoleum Martyrologii Wsi Polskiej w Michniowie. Do mniej popularnych placówek należały też: Muzeum H. Sienkiewicza w Oblęgorku, a także Dworek M. Reja w Nagłowicach i Muzeum im. Orła Białego w Skarżysku-Kamiennej. W przypadku tej ostatniej placówki frekwencję można przeanalizować w dłuższej perspektywie czasowej (tab. 13, rys. 2).

Rys. 2. Liczba turystów zwiedzających Muzeum im. Orła Białego w Skarżysku-Kamiennej w latach 2001–2005 (opracowanie własne na podstawie *Statystyk zwiedzalności Muzeum im. Orła Białego w Skarżysku-Kamiennej*)

Frekwencja w Muzeum im. Orła Białego w Skarżysku-Kamiennej w latach 2002–2005 podlegała stałym fluktuacjom. Na jednolitym poziomie pozostawała liczba osób zwiedzających placówkę w zorganizowanych grupach dorosłych. Liczba turystów indywidualnych do 2004 r. lekko rosła, ale w 2005 r. spadła. Trudne do przewidzenia wahania liczby uczestników grup zorganizowanych młodzieży szkolnej znacząco wpływały na wielkość ogólnej frekwencji.

6. Podsumowanie

1. Największym zainteresowaniem turystów w 2005 r. cieszyły się dwie placówki w pobliżu Ostrowca Świętokrzyskiego: rozwijający się od podstaw Bałtowski Park Jurajski i „Kraina Koni” oraz korzystające z jego agresywnego, ogólnopolskiego marketingu, sąsiednie Muzeum i Rezerwat Archeologiczno-Przyrodniczy w Krzemionkach Opatowskich. Prawdopodobnie nie ustąpią one pola innym obiektom także i w najbliższej przyszłości. Z podobnej symbiozy korzysta Wystawa Świętokrzyskiego Parku Narodowego na Świętym Krzyżu, która znajdowała się na drugim miejscu wśród najczęściej odwiedzanych placówek. Wzajemne wiązanie oferty może więc wskazywać najlepszą drogę do sukcesu frekwencyjnego.

2. Liczne placówki kultury województwa świętokrzyskiego odwiedzane były głównie przez zorganizowane grupy młodzieży szkolnej. Ofertę należałoby więc dostosowywać do jej poziomu intelektualnego i wrażliwości.

3. Misja większości placówek zakłada umożliwienie bezpłatnego wstępu, realizowanego najczęściej w formie zwolnienia z opłat określonych kategorii turystów lub zadeklarowania dnia wolnego wstępu dla wszystkich chętnych.

4. Miesięczne analizy frekwencji wskazują, że w skali roku należałoby dokonać zmiany czasu pracy większości placówek. Znacznie go wydłużać i w celu poprawy komfortu zwiedzania zwiększać obsadę pracowników w okresach nasilonego zainteresowania oraz skracać czas pracy w miesiącach słabej frekwencji. Możliwa jest również odwrotna reakcja – pozostawienie czasu pracy bez zmian, ale podjęcie intensywnej promocji placówek w okresie, kiedy liczba zwiedzających ogranicza się średnio do kilku osób dziennie.

5. Badania ruchu turystycznego w placówkach kultury województwa świętokrzyskiego powinny być kontynuowane i rozszerzane, aby otrzymywać dane dotyczące zwiedzających. Na przykład, dzięki najprostszym analizom frekwencji, można obiektywnie stwierdzić, jaki odbiorca jest przede wszystkim zainteresowany działalnością poszczególnych obiektów i na nim koncentrować zainteresowanie. Ponadto, badanie czasu zwiedzania może przyczynić się do poprawy organizacji pracy. Brak informacji z wielu placówek wskazuje, że zrozumienie konieczności systematycznej i skrupulatnej analizy strumienia zwiedzających ciągle jest niewystarczające.

Literatura

- Informator turystycznego województwa świętokrzyskiego*, 2006, Kielce.
- Janowski I., 2002, *Ruch turystyczny w Świętokrzyskim Parku Narodowym*, [w:] *Użytkowanie turystyczne parków narodowych. Ruch turystyczny – zagospodarowanie – konflikty – zagrożenia*, pod red. J. Partyki, Ojców.
- Kalendarz imprez turystycznych, kulturalnych i sportowych województwa świętokrzyskiego*, 2006, Kielce.
- Kozłowski M., 2000, *Turystyka na terenie Chęcińsko-Kieleckiego Parku Krajobrazowego w świetle wyników badań*, [w:] *Uwarunkowania i funkcje turystyki na obszarze Chęcińsko-Kieleckiego Parku Krajobrazowego. Materiały sesji naukowej, Chęciny 22–23.05.1998 r.*, pod red. I. Janowskiego, Kielce.
- Łobożewicz T., Bieńczyk G., 2001, *Podstawy turystyki*, Warszawa.
- Przeclawski K., 1994, *Turystyka a świat współczesny*, Warszawa.
- Turystyka i wypoczynek w województwie świętokrzyskim w 2004 r.*, 2005, Kielce.
- Strategia rozwoju turystyki w województwie świętokrzyskim na lata 2006–2014*, 2005, Warszawa.

